

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: קיץ תשפ"ו, 2026
מספר השאלון: 29215
נספחים: קריקטורה (לשאלה 6)
מדליה (לשאלה 7)

היסטוריה דתי

לבתי ספר דתיים

מסורת ומודרנה, נאציזם ושואה

הוראות

א. משך הבחינה: שעה וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק ראשון – (25×2) – 50 נקודות

פרק שני – (25×1) – 25 נקודות

פרק שלישי – (25×1) – 25 נקודות

סך הכול – 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: יש להביא בתשובות עובדות, ולא להסתפק בהערכות כלליות.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

שימו לב: המשך השאלון בעמוד הבא.

השאלות

פרק ראשון (50 נקודות)

ענו על שתיים מן השאלות 1–3 (לכל שאלה – 25 נקודות).

1. לאומיות בעמים ובישראל

הציגו את מטרתה של הלאומיות המודרנית.

הציגו שתי דרכים שבהן לאומיות קיצונית (לאומנות) יכולה לבוא לידי ביטוי.

הסבירו איזה מן הדגמים של לאומיות בא לידי ביטוי בתנועה הציונית: הלאומיות האתנית-היסטורית או הלאומיות הליברלית-אזרחית. בתשובתכם התייחסו לשני מרכיבים של הדגם.

2. הנאו-אורתודוקסיה

הציגו את תפיסת הנאו-אורתודוקסיה בנוגע לחיים דתיים בעידן המודרני.

הרש"ר הירש יישם בחייו האישיים תפיסה זו של הנאו-אורתודוקסיה. **הציגו** דוגמה אחת לכך.

במוסדות שהקימו רבני הנאו-אורתודוקסיה ובחיבוריהם באה לידי ביטוי ההתמודדות שלהם עם האתגרים שהציבה להם המודרנה. **הסבירו** קביעה זו באמצעות דוגמה אחת.

האם לדעתכם תפיסת הנאו-אורתודוקסיה רלוונטית גם כיום? **נמקו** את תשובתכם.

3. "הפתרון הסופי"

יש היסטוריונים שטוענים ש"הפתרון הסופי" תוכנן מראש עוד לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה, ויש היסטוריונים שטוענים שרעיון זה החל להתגבש רק לאחר הפלישה לברית המועצות (יוני 1941).

בנוגע לכל אחת מן הטענות, **הציגו** עובדה אחת שלמדתם שעשויה לבסס אותה (סך הכול – שתי עובדות).

הציגו מה הן "צעדות המוות".

הסבירו מדוע אפשר לראות בצעדות המוות שלב ב"פתרון הסופי".

פרק שני – קטע שלא נלמד (25 נקודות)

קראו את הקטע, וענו על אחת מן השאלות 4–5 שאחריו.

בקיץ 1945 שלחה ממשלת ארצות הברית את ארל הריסון לאירופה, כדי לבחון את מצב העקורים היהודים במחנות העקורים ולהמליץ על פתרונות אפשריים לשיפור מצבם. לפניכם קטע מן הדו"ח שכתב בעקבות ביקורו – דו"ח הריסון.

אומנם נראה כי העקורים היהודים "שוחררו" במובן צבאי, אבל למעשה הם אינם משוחררים, שכן בעיותיהם הייחודיות לא זכו לתשומת לב. בעקבות זאת הם מרגישים שמשחרריהם מפקירים אותם. עקורים יהודים רבים חיים תחת משמר, מאחורי גדרות תיל, במחנות שבנו הנאצים, ובהם כמה ממחנות הריכוז הידועים ביותר לשמצה. הם חיים בצפיפות, ללא תנאים סניטריים, בחוסר מעש, וללא אפשרות לתקשר עם העולם החיצון. לרבים מן העקורים היהודים עדיין אין, בסוף יולי, ביגוד מלבד תלבושת הפסים מיום השחרור. אחרים נאלצים ללבוש מדי אסיאס, ולא ברור איזה מסוגי הביגוד האלה שנואים עליהם יותר. העקורים חשים מרירות בנוגע לביגוד שלהם, במיוחד כשהם רואים עד כמה האוכלוסייה הגרמנית לבושה היטב. לא תוכננה בעבורם שום תוכנית שיקום, ואין להם מה לעשות מלבד להרהר במצוקתם, באי־ודאות הנוגעת לעתידם, ולהשוות בין היחס שקיבלו מן הנאצים ובין מצבם ב"שחרור". הם מביטים מתוך מגוריהם הקודרים על האוכלוסייה הגרמנית, ורואים כי אנשים אלה חיים חיי נוחות בבתיהם. לפיכך המורל של אותם יהודים נמוך מאוד.

הצורך החשוב ביותר של האנשים הללו הוא הכרה במעמדם האמיתי, וכוונתי למעמדם כיהודים. רובם שהו שנים במחנות הריכוז האיומים ביותר. במקרים רבים הם הניצולים היחידים ממשפחותיהם, ורבים היו עדים לרצח של יקיריהם. מובן, אפוא, שמצבם הגופני והנפשי גרוע לאין שיעור ממצבם של עקורים שאינם יהודים. ואולם, עד כה ההבחנה של בנות הברית הייתה רק לפי מדינות המוצא של העקורים. בנות הברית התעלמו מהעובדה שהיהודים היו הקורבנות העיקריים, דווקא בשל היותם יהודים. לפיכך, כל עוד אין הכרה במעמדם המיוחד כיהודים, הרשויות אינן מעניקות להם תשומת לב מיוחדת, ואינן מתחשבות בצורכיהם המיוחדים. הן נוהגות כך מתוך חשש שבני קבוצות אחרות יראו בכך אפליה, והדבר יוביל למתחים בין העקורים היהודים לעקורים הלא יהודים. נוסף על כך, יש לתת את הדעת כי אומנם רוב היהודים רוצים לעזוב את גרמניה בהקדם האפשרי, אבל הם אינם רוצים לחזור לארצות מוצאם. הם רוצים להגיע לארץ־ישראל עכשיו, בדיוק כפי שקבוצות לאומיות אחרות מוחזרות לבתיהן עכשיו. לכן חשוב לפתח עבור העקורים היהודים תוכנית יציאה מגרמניה.

עם זאת, עדיין ייוותרו עקורים רבים שלא יהיו כשירים גופנית להגירה. וכאן אני מדגיש שיש להתאמץ להוציא אותם מן המחנות. העובדה שהם נמצאים תחת משמר צבאי שלנו במקום תחת משמר האסיאס, מעוררת תהייה: האם בני העם הגרמני - כשהם רואים זאת - אינם מסיקים מכך שאנו מזדהים עם המדיניות הנאצית? היה הגיוני הרבה יותר לו היו מפקיעים כפר לטובת העקורים, ומחייבים את האוכלוסייה הגרמנית למצוא דיוור חלופי. ואולם, קציני הממשל הצבאי שלנו נמנעים מיצירת אי־נוחות כלפי האוכלוסייה הגרמנית. לטענתם, תפקידם "לוודא שיהיה אפשר לחיות עם הגרמנים, ואילו העקורים הם בעיה זמנית בלבד". לפיכך אם קבוצת יהודים מצווה לפנות את מגוריה בגלל צרכים צבאיים, ויש שני אתרים אפשריים: האחד מתחם של דירות נוחות והשני מתחם של בניינים עלובים עם שירותים בחצר, הקצינים יעדיפו להקצות את האחרון ליהודים, ואת הראשון לאזרחים גרמנים ששבים [מן המלחמה]. העדפה זו של הממשל הצבאי מתבטאת גם בהעסקת אזרחים גרמנים במשרדי הממשל הצבאי אף על פי שהיה אפשר בקלות למצוא כוח אדם כשיר מקרב היהודים. למעשה היו מצבים שבהם התקשו יהודים לתאם פגישות עם קציני הממשל הצבאי בגלל קשיים שהערימו עליהם עובדים גרמנים.

לפיכך, אם פינוי מגרמניה אינו אפשרי באופן מיידי, ואם אי אפשר לשכן את היהודים בכפרים, אני ממליץ להקים בדחיפות מחנות נפרדים ליהודים. יהודים רבים רוצים בכך. נוסף על כך, זוהי הדרך היחידה שבה ארגונים יהודיים יוכלו לספק מענה לצורכיהם המיוחדים, ללא האשמות הנוגעות ליחס מועדף או ל"אפליה".

(מעובד על פי: Harrison Report, Eisenhower Presidential Library)

ענו על אחת מן השאלות 4–5.

4. על פי מה שלמדתם, **ציינו** מי היו אנשי "שארית הפלטה".

הסבירו את משימת השיקום הראשונה של בעלות הברית למען אנשי "שארית הפלטה".

הריסון מעלה בדו"ח את הצורך להכיר במעמדם המיוחד של אנשי "שארית הפלטה" **כיהודים**.

על פי הקטע, **הסבירו** שתי סיבות לכך.

5. על פי הקטע, **הסבירו** מדוע הריסון רואה לנכון להשוות בין מצבם של העקורים היהודים ובין מצב האוכלוסייה

הגרמנית המקומית.

הציגו שתי דוגמאות שהריסון מביא כדי להמחיש את ההבדל בין שתי הקבוצות.

על פי מה שלמדתם, **הציגו** שתי דוגמאות ליוזמות סיוע ושיקום לעקורים היהודים: יוזמה אחת של **אישים או ארגונים יהודיים**

שהגיעו מבחוץ ויוזמה אחת של **העקורים**.

פרק שלישי – מקור חזותי (25 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 6–7.

6. **היהודים בתקופת האמנציפציה**

א. **הציגו** עיקרון אחד של הוגי הנאורות שהשפיע על שליטי מערב אירופה וגרם להם להעניק אמנציפציה ליהודים.

הציגו שינוי אחד שחל בחיי היהודים במערב אירופה בעקבות תהליך האמנציפציה.

ב. בנספח לשאלה 6 מוצג איור שפורסם בשנת 1772 באחד מעיתוני בריטניה, ובו נראים יהודי ואשתו הולכים לאירוע תרבות.

על פי מה שלמדתם, **הציגו** שתי טענות שמאפיינות את האנטישמיות המודרנית.

בחרו באחת מן הטענות, וה**סבירו** כיצד היא באה לידי ביטוי באיור.

7. **מלחמת העולם השנייה**

בנספח לשאלה 7 מוצגת מדליה שנטבעה ברוסיה, חמישים שנה לאחר תום מלחמת העולם השנייה, לציון הניצחון על

גרמניה הנאצית.

עיינו בנספח וענו על שני הסעיפים א–ב.

א. על פי רכיב אחד במדליה, **ציינו** את המטרה המוצהרת של ברית המועצות במלחמתה נגד גרמניה הנאצית.

על פי מה שלמדתם, **הציגו** רעיון אחד המשותף לאידאולוגיה הפשיסטית ולאידאולוגיה הנאצית, ומנוגד לאידאולוגיה

הקומוניסטית.

הסבירו מדוע רעיון זה מנוגד לאידאולוגיה הקומוניסטית.

ב. **הסבירו** כיצד היחסים בין ארצות הברית לברית המועצות בשלבים האחרונים של מלחמת העולם השנייה באים לידי ביטוי

ברכיב אחד במדליה.

על פי מה שלמדתם, **הציגו** את הגורם שהוביל להצטרפות של ארצות הברית למלחמת העולם השנייה בשנת 1941.

בהצלחה!

נספח לשאלה 6 – איור

יהודי מגונדר
קטן ועב כרס
ואשתו הולכים
לאירוע תרבות.

נספח לשאלה 7 – מדליה

